

Katarzyna Mroczek

"Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce"

Biuletyn Polonistyczny 26/4 (90), 89-93

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jest wydanie książki.

¹ Zob. sprawozdanie z konferencji BP z. 4/1890, s. 57-67.

Mgr Aleksander Nawarecki

"PUBLICZNOŚĆ LITERACKA I TEATRALNA W DAWNEJ POLSCE"

W dniach 9-10 marca 1983 r. odbyła się konferencja naukowa pt. "Publiczność literacka i teatralna w dawnej Polsce", zorganizowana przez Pracownię Historii Literatury Staropolskiej IBL.

Jako pierwszy referat wygłosił doc. K. D m i t r u k (IBL) ("Problemy publiczności literackiej w dawnej Polsce"). Była to próba uporządkowania problematyki zbiorowości literackiej w dawnej Polsce. Autor wysuwając argumenty historycznoliterackie i socjologiczne wykazywał nieprzydatność klasycznej formuły publiczności literackiej w badaniach nad kulturą staropolską. Analizy modelu komunikacji sakralnej, omówienie struktury przekazu panegirycznego i rekonstrukcja układu komunikacji na dworze feudalnym służyły podkreśleniu odrębności ówczesnej formacji kulturowej. Referent zaproponował, aby zbiorowe i instytucjonalne formy uczestnictwa w wymianie literackich znaków opisywać za pomocą kategorii wspólnoty znakowej i pojęcia społeczności literackiej. Rzecz zamknęły uwagi syntetyczne wyszukujące nowo wprowadzone terminy do ogólnej charakterystyki kultury literackiej dawnej Polski.

Kolejny referat doc. J. K o t a r e k i e j (UG), zatytułowany "Wiersze wariacyjne - autorska propozycja krytycznej

lektury", wykazał, że wiersze wariacyjne wymagały od odbiorcy aktywności. Spośród kilku wariantów tematu autor staropolski mógł przyjąć jedną lub wszystkie. Zróżnicowanie mieściło się w ramach konwencji gatunku literackiego i topiki. W komunikacji literackiej wiersze wariacyjne stanowiły rodzaj gry, opierającej się na wykorzystaniu ekostniałej konwencji, do której przyzwyczajony był odbiorca. Warunkiem recepcji było rozpoznanie elementów konwencji, natomiast zadaniem autora - przejawienie pomysłowości w zonglowaniu i upodobnianiu wariantów.

Referat doc. H. D z i e c h c i ń s k i e j (IBL), zatytułowany "Rola i miejsce gatunku literackiego w procesach odbioru", przyniósł wywody szczegółowe zamknięte w dwu częściach. W pierwszej, wychodząc od znanych w staropolszczyźnie źródeł wiedzy o gatunku literackim (traktatów z dziedziny teorii poezji), referentka zasygnalizowała zarówno cenne historycznie miejsce, jakie zajmowała w nich kategoria gatunkowa, jak i przemiany funkcji, które pełniła w komunikacji literackiej na przestrzeni czasu od XVI do połowy XVIII w. W części drugiej Dziechcińska spojrzała na gatunek literacki jako na czynnik w swoisty sposób integrujący życie społeczno-kulturowe epoki, zwracając uwagę na fakt, że w pewnych sytuacjach (przede wszystkim ludycznych lub rytualno-obrzędowych) niektóre gatunki literackie pełniły rolę czynnika integrującego dane kręgi odbiorców.

Kolejny referent, prof. A. S a j k o w s k i (UAM), mówiąc o "Radziwiłłowskiej edukacji teatralnej (Dwa wieki doświadczeń i scenicznych eksperymentów)" zwrócił uwagę na rolę, jaką odegrały podróże przedstawicieli rodu do Włoch, Francji i Niemiec w stworzeniu przez Radziwiłłów całej sieci teatrów dworskich, rozsiejanych po ich dobrach. Teatr Radziwiłłów, wy-

różniący się spośród innych scen dworskich odrębnym charakterem, obok spektakli autorów zagranicznych tworzył też własne, rodzime wystawienia.

Dr I. K a d u l e k a (UG) mówiąc na temat "Publiczności szkolnego teatru jezuickiego w XVIII w. W kręgu reguł, norm i praktyki" podkreśliła, że jezuici odkryli w teatrze możliwości oddziaływania na szerokie kręgi społeczeństwa. Liczne spektakle, pisane i reżyserowane przez profesorów poetyki i retoryki, stanowiły element pośredni w przygotowywaniu i kształceniu mówców. Silnie związaną z teatrem publiczność stanowiła widownia programowo wąska (profesorowie i grono pedagogiczne) oraz rodzice uczniów. Spektakle poddawano w osiemnastowiecznych gazetach surowej krytyce. Zabiegano o umoralniający odbiór sztuki. Wprowadzono na scenę język polski oraz prozę. Wykładana w szkole teoria geneologiczna łączyła się z procesem odbioru.

Kolejny referat pt. "Kształtowanie publiczności literackiej w szkołach w Polsce XVI i XVII w." wygłosił doc.

T. B i e Ń k o w s k i (IHNOIT). Przedmiotem jego zainteresowania były czteroletnie szkoły średnie (jezuickie, pijarskie, różnowiercze oraz szkoły-kolonie Akademii Krakowskiej), których zadaniem było przygotowanie do czynnego i biernego uczestnictwa w życiu kulturalnym i literackim, do określonych działań i dokonań typu twórczego, nie zaś produkcyjnego. Szkoły te charakteryzowały się przeciętnym, niezbyt wysokim poziomem. Dostarczano tam raczej skąpej wiedzy o pisarzach, która opierała się na niewielkich oryginalnych lekturach. Przygotowywano uczniów do czytania i pisania, przede wszystkim małych form okolicznościowych (utworów panegirycznych), do komponowania i wygłaszania mów, do odbioru spektakli teatralnych (poprzez praktykę sceniczną, uczestnictwo w przedstawieniach). Szkoły te nie spo-

sobiły do działalności naukowej.

Doc. E. K o t a r s k i (Bibl. PAN Gdańsk) w referacie "Z problematyki odbioru publicystyki politycznej w epoce stero-polskiej", stwierdził, że będące przedmiotem odbioru dzieła lub fragmenty dzieł publicystycznych miały z reguły charakter wielokodowy. Ich odbiór był w wysokim stopniu zależny od metody dekodowania. Analizując zgromadzony materiał, autor wyodrębnił zeń pięć grup: 1) wypowiedzi w dziele o dziele dotyczące odbioru, 2) zapisy lektury w dziełach rozmaitych dziedzin (reminiscencje, cytaty z publicystów, głosy krytyki), 3) wykazy pisarzy i ich dzieł w listach i katalogach, 4) pisma polemiczne z krytycznym stosunkiem do wystąpień publicystów, 5) transformacje na tematy (przekłady, parafrazy, transkrypcje, np. znaki ikoniczne). Zróżnicowany odbiór publicystyki politycznej odbywał się w warunkach ostrej polemiki.

Ostatni referat, mgr M. Z a c h a r y (IBL), nosił tytuł "Twórca - odbiorca sylw szlacheckich w XVII w.". Referentka stwierdziła, iż daje się wyraźnie zauważyć, że twórca sylw miał na uwadze - oprócz siebie - innego czytelnika i z myślą o nim prowadził pracę. Świadczą o tym sformułowania zawarte w tytułach, we wstępnych deklaracjach, czy też w modlitwach wpisanych na początku rękopisów, grupowanie materiałów w porządku chronologicznym, rzeczowym lub mieszanym, zamieszczanie tytułów w tekstach lub na marginesach, występowanie odayłaczy oraz indeksów zawartości. Z kolei późniejsi czytelnicy sylw umieszczali na marginesach własne uwagi, uzupełnienia, podkreślenia w tekście i własne komentarze. Można sądzić, że sylwy były nie tylko czytane lecz również kopiowane w całości lub w znacznych fragmentach. W ten sposób tworzył się bardzo specyficzny krąg odbiorców tego typu piśmiennictwa, których z twórcą rękopisu

łączyły podobne: wykształcenie, zainteresowania i pełnione w społeczeństwie funkcje.

Mgr Katarzyna Mroczek

"WOBEC NORWIDA"

/WARSZAWA, 21-22 KWIETNIA 1983/

W dniach 21-22 kwietnia 1983 odbyła się w Uniwersytecie Warszawskim sesja naukowa pt. "Cyprian Norwid. Interpretacje", zorganizowana przez Instytut Literatury Polskiej UW. Organizatorzy zaproponowali zastąpienie tradycyjnych referatów interpretacjami utworów Norwida, chcąc stworzyć okazję do przedstawienia dorobku współczesnej historii literatury w zakresie norwidologii oraz chcąc dać wyraz przekonaniu, że głównym przedmiotem badań literackich pozostaje dzieło literackie traktowane jako znak kulturowy. Dwadzieścia cztery interpretacje, noszące zamiast tytułów własnych tytuły interpretowanych utworów, ułożono stosując kryteria genologiczne: część przedpołudniowa pierwszego dnia poświęcona była liryce, część popołudniowa - dramatom i poematom; część pierwsza dnia drugiego obejmowała prozę, druga - stanowiła powrót do liryki¹.

Dużo uwagi poświęcono w wystąpieniach norwidowskiej koncepcji sztuki - zarówno tej sformułowanej, jak i tej realizowanej poprzez charakter języka poetyckiego. Według interpretacji prof. M. T a t a r y (UJ), pierwszy - ogłoszony drukiem po wyjeździe Norwida z kraju - wiersz "Adam Kraft" uznać można za przełomowy, za względu na dokonane w nim, bardzo istotne dla całej późniejszej twórczości Norwida, przejście od hierogli-